

Heka László

A jobb kéz levágását elengedte

345 éve fejezték le a Zrínyi–Frangepán
(Wesselényi-féle) összeesküvés vezetőit

A Zrínyiek a Subics (Šubić) ősrégi horvát nemzetség leszármazottai, akiknek családfája 1066-tól követhető. A horvát történetírás és jogtörténet álláspontja szerint a feltételezett – Könyves Kálmán király és tizenkét horvát nemzetség (*nobiles duodecim generacionum regni Croacie*) által 1102-ben aláírt – *Pacta conventa*, más néven *Qualiter* elnevezésű szerződés egyik aláírója a Subics-család képviselője volt. A nemzetség a tengerparti Bribir megye birtokosa volt, vezetője a bribiri herceg (knez) címet viselte.

A család felemelkedése a tatárjáráshoz köthető, amikor IV. Béla király családjával előbb Zágrábba menekült, majd amikor a tatár ott is utolérte őket, egészen a tengerpartig húzódtak. Menedéket talált Klissza (itt született a király leánya, Szent Margit), Split és Trau városokban, valamint a szomszéd szigeteken. Traut a bribiri herceg, Stjepko Šubić védte, de a király segítségére jöttek más horvát és magyar főurak is, elsősorban a vegliai hercegek (Frangepánok). A túlerőben lévő támadók sorába március vége táján érkezett a hír, hogy Ögödej nagykan meghalt, mire elhagyták Magyarországot és Horvátországot, IV. Béla pedig május folyamán elhagyta Dalmáciát, és a vegliai hercegek kíséretében – kik jelentős pénzüsszeget kölcsönöztek a királynak – Zágrábba ment, majd onnan visszatért Magyarországra.¹ A hozzá hűséges Subicsokat és Frangepánokat bőven megajándékozta, így a tengerparti Horvátország és Dalmácia legtekintélyesebb családjai lettek. Az országban uralkodó rendezetlen viszonyoknak köszönhetően, a bribiri hercegek uralták az egész tengermelléket, és az ottani városokat is (Bribir megye urai voltak, és Split, Šibenik és Trau dalmát városok hercegei). A 13. század második felében hatalmuk olyannyira megerősödött, hogy I. Šubić (Brebiri) Pál horvát-dalmát bán herceggként tartotta Split és Trogir dalmát városokat (később a hercegi tisztét átadta testvérének, Mladennak), amíg a másik testvére, György (Juraj) Šibenik, Omiš és Nin ten-

¹ IV. Béla nem felejtette el, hogy Zágráb hűséges volt hozzá, nem adta ki a királyt, s ezért a tatárok megsemmisítették 1242. november 16-án a város fölötti hegyen, a Gradecon (Greč) várost alapított (*Mons Graecensis iuxta Zagrabiam*). Greč, mely ma Zágráb központjában található, IV. Béla Aranybullájával a szabad királyi városok közé soroltatott. Ezt a napot Horvátország 1992-ben elnyert függetlensége után, a horvát főváros közgyűlése a Város napjává nevezte ki, melyet minden év november 16-án ünnepeltek meg a 20. század végéig. Az utóbbi években már nem ezt a napot tartják a Főváros napjának.

gerparti városok hercege volt. A családi birtokukhoz tartozott még Klissza és Skradin is, így csupán a Velencéhez tartozó Zára, valamint Brač és Hvar szigetek nem ismerték el a fennhatóságukat.

III. András (1290–1301) idején Subics Pál az Anjouk oldalára állt, amiért II. Károly nápolyi király Pálnak és rokonainak örökösödési joggal (1292. augusztus 19-én) adományozta Horvátországot Humtól (azaz Neretvától) Modrus és Gács megyéig. Ezzel az adománnyal mindazok a nemesek, akik a földjükön laktak, I. Pál bán (*banus Chroatorum*) és utódainak vazallusai lettek. Mivel a magyar királynak is érdekében volt, hogy jó viszonyban legyen velük, így III. András 1293-ban örökös báni méltósággal adományozta meg Šubić Pált és családját. Az adomány alapján – melyet 1295-ben Martell Károly is megerősített –, a horvát történelemben először a báni méltóság örökös lett, és az új bán kinevezésében a királynak már nem volt befolyása, sőt még az uralkodó megerősítése sem volt szükséges. A királyhoz hasonlóan, I. Pál földeket osztott, templomokat és kolostorokat alapított, a városoktól adókat szedett. 1299-ben a hatalmát kiterjesztette Boszniára is, és magát „Bosznia urának”, „*dominus Bosnae*”-nak nevezte. I. Pálnak meghódolt István boszniai bán is, mire a horvát bán fölvette a „*Horvátország és Dalmácia bánja és Bosznia ura*” címet. A Bosznia fölötti igazgatást átruházta testvéreire, I. Mladenra (Mladin) mint boszniai bánra.

Martell Károly halála (1295) után Šubićok fia, Károly Róbert mellé álltak, így 1300 nyarán I. Pál testvére, György Nápolyba utazott, és onnan elkísérte Károly Róbertet Horvátországig. Azonban az új királynak (1308) nem tetszett a horvát bán túlzott hatalma, és egy horvátországi polgárháborút támogatott, amelyben a Subicsok elvesztették az addigi hatalmukat, és mindössze egy – Ostrovica nevű – tengerparti várra szorítkoztak. Azonban I. Nagy Lajos kérésére Subics György e várat 1347-ben átadta neki, s helyette a királytól megkapta Zrinyi várat a középkori Szlavónia területén (Zágráb környékén). Ezt követően a Subics családnevet Zrínyi (Zrinski, Zrinjski, Zerini) névvel váltotta föl. A jelentőségéből sokat veszített a Zrínyiek III. Miklós idején kezdtek felemelkedni. Ő 1509-ben feleségül vette Karlovics Ilonát, az egyik legvagyonosabb szlavóniai horvát család leszármazottját. III. Zrínyi Miklós és sógora, Karlovics János, akik családjuk utolsó férfi sarjai voltak, megegyeztek, hogy ha valamelyikük fiú utód nélkül marad, a vagyon a másik családra száll. Ez a szerződés lett a Zrínyiek későbbi hatalmának az alapja. III. Miklós részt vett az 1527. évi cetini száboron, amelyen a horvátok királyukká választották I. Ferdinándot. Fia a horvát bán IV. Zrínyi Miklós, a szigetvári hős volt, akinek idején kezdődött a versengés a Zrínyi- és az Erdődy-család között, melyikük lesz Horvátország legjelentősebb és legbefolyásosabb családja, amelyik Csáktornyára teszi át a székhelyét. Az ő Dubovac nevű birtokukon épült fel Károlyváros (Karlovac), a Horvát Katonaőrvidék székhelye és forgalmi központ. A szigetvári hős fiai közül a török elleni harcokban IV. György és V. Miklós tűnt ki bátorságával. Ők ketten áttértek a protestáns vallásra, és Zrínyi György az általa 1570-ben létrehozott nyomdában protestáns könyveket nyomtatott horvát nyelven. A Muraköz területén kívül a reformáció máshol nem terjedt el, mert

Zrínyiek címere

Horvátországban polgári joggal csak a katolikusok bírtak. A Zrínyiek sem maradtak protestánsok, hiszen György két fia – VI. Miklós (fiú utód nélkül halt meg) és V. György – a család barátja, Pázmány Péter közreműködésével 1619-ben visszatért a katolikus hitre. Az utolsó Zrínyi grófok György és Széchy Magdolna fiai voltak: VII. Miklós (1620-ban Csáktornyan született) és a nála egy évvel fiatalabb Péter. Zrínyi György halála pillanatában VII. Miklós (a költő) mindössze hat-, Péter pedig ötéves volt, így II. Ferdinánd nevelésüket Pázmány Péterre bízta, aki a gyermekeket egy jezsuita kollégiumba helyezte. Kapcsolata a két Zrínyi testvérrel közeli volt, és kétségtelenül jelentős befolyást gyakorolt rájuk.

Zrínyi-Frangepán (Wesselényi-féle) összeesküvés. A horvátok a Korbávia mezőn 1493-ban óriási vereséget szenvedtek a töröktől, és csak az

Zrínyi Miklós szobra Csáktornyan

egy évszázaddal későbbi sziszeki (Sisak) csatában sikerült végre jelentősebb győzelmet aratniuk. Mielőtt azonban visszazserezték volna a meghódított területeiket (az ún. Török Horvátországot, amely a mai Bosznia-Hercegovina), a bécsi udvar lemondott a további felszabadítási háborútól, és megkötötte a „szégyenteljes vasvári békét”. Ennek értelmében a Porta megtartotta Váradot, Érsekújvárt és négy felső-magyarországi megyét, míg Erdélyből kivonulásra kötelezte magát a török és a császár katonasága egyaránt. A vasvári béke országos felháborodást váltott ki, így megkezdődött az udvarral elégedetlen horvát és magyar főurak szervezkedése. Zrínyi Péter már 1664 tavaszán az ellenzéki magyar és horvát politikusok nevében Habsburg-ellenes szövetségi ajánlatot tett XIV. Lajos francia királynak, mely levélre a

nyár folyamán kitérő választ kapott. Ezután, szeptemberben Frangepán Katalin, Zrínyi Péter felesége Velencében szövetségi ajánlatot tett – De Bonsy követ útján – XIV. Lajos francia királynak, ismét sikertelenül.

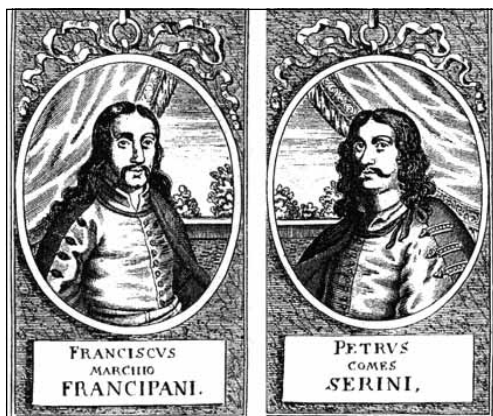
Az ellenzéki urak élére Zrínyi Miklós állt, ám a horvát bánt 1664. november 18-án vadászat közben a csáktornyai erdőben megölte egy vadkan.² Halála után az elégedetlen főurak vezetői Wesselényi Ferenc nádor és Nádasdy Ferenc or-

² Zrínyi Miklós magyarnak vallotta magát. A horvát történetírás tiszteletben tartja a bán nemzeti érzését, és őt magyar költőnek tekinti. Érdekes megjegyezni, hogy Miklós fivére, Péter horvátnak vallotta magát, és bátyja műveit kisebb átdolgozásaiban „horvátosította”. Zrínyi Miklós természetesen nem mondott le horvát származásáról sem. Rucsics János (Ivan Ručić) zágrábi alispán barátjának 1658-ban írta: „Ego mihi conscius aliter sum, etenim non degenerem me, Croatam et quidem Zrinium esse scio”. Lásd: Ráth-Rómer, Győri és régészeti füzetek, Vol. II., Győr, 1863, 198. A pannonthalmi apátság levéltárából, közli: F. Šišić, i. m., 315. Heka László, *Znamenite osobe i obitelji iz hrvatsko-mađarske povijesti*, in: Godišnjak Hrvatskog glasnika, Csáktornya, 1997, 33–56.

szágbíró voltak a magyar részről, valamint az 1665-ben bánná kinevezett Zrínyi Péter és felesége, Frangepán (Zrínyi) Katalin. 1669-től társult hozzájuk Katalin öccse, Frangepán Farkas Kristóf, Erdélyben pedig a Rákóczi-család egyetlen örököse, I. Rákóczi Ferenc. Ez utóbbi házasságot kötött Zrínyi Péter és Katalin leányával, Zrínyi Ilonával, és a Sárospatakon 1666. március 1-jén megtartott lakodalmon találkozott az ellenzéki politikusok. Április 5-én Stubnyán (Trencsén vármegye) Wesselényi Ferenc gróf és Zrínyi Péter gróf politikai szövetséglevelet írt alá, mely szövetséghez hitlevélben csatlakozott Nádasdy Ferenc gróf is, majd ők hárman Bécsben 1666. december 19-én aláírták a hármas szövetséglevelet is. 1667-ben meghalt Wesselényi Ferenc nádor, ami súlyos csapást jelentett az összeesküvők számára. Zrínyi gróf sikertelenül próbált segítséget keresni a lengyelektől, Apafi Mihály fejedelemhez is fordult, de az erdélyi fejedelmi tanács úgy döntött, hogy a Porta engedélye nélkül Erdély nem nyújthat támogatást a fölkelésre készülőknek.

Zrínyi Péter 1669-ben Bécsben kibékült 26 éves sógorával, Frangepán Farkas Kristóffal, akivel családi vita miatt voltak haragban. Mivel a horvát bán és a királyi udvar közötti viszony tovább romlott, ezért fordult Zrínyi a szultánhoz, és szövetségest keresett a korábbi legnagyobb ellenségénél. Ezt a döntését azért is hozta, mert tartott egy újabb török

támadástól, amely esetén nem tudta volna megvédeni Horvátországot. 1669. november vége táján Bukovacski Ferenc kapitányt követként elküldte a török szultánhoz. IV. Mehmed elfogadta az ajánlatot, mely szerint Magyarország és Horvátország meghódolnának a szultán előtt, és évente 12 ezer tallér adót fizetnének. Ennek fejében a szultán őrizné Magyarország és Horvátország szabadságát és alkotmányosságát. Az ország élén Zrínyi Péter és utódai uralkodtak volna, a család kihalása esetén Magyarország és Horvátország új uralkodót választ magának, akit a szultán erősítene meg. A december 24-i megbeszélést viszont ellenezte Köprülü Ahmed nagyvezér, a Török Császárság legbefolyásosabb személye. A délszláv (Čuprilić volt az eredeti neve) származású nagyvezér nem akart a Zrínyiek miatt háborúba keveredni I. Lipót királlyal. Zrínyi követe nem kapott egyenes választ a törököktől, hanem ígéretet, hogy majd a boszniai pasán keresztül üzenetet kap. Bukovacski kapitány, azt gondolva, hogy a szultán elfogadta ajánlatát, megüzente Zrínyinek, hogy létrejött a szövetség a Portával. A horvát bán sógorával, Frangepán Kristóf Ferencsel (Fran Krsto Frankopan) elkezdte a fölkészülést a felkelésre. 1670. március 12-én a földesúri terhek részleges eltörlésének ígéretével fölkelésre szólította fel birtokainak jobbágyait. A törökök, miután elutasították Zrínyi bán ajánlatát, a történekről értesítették az udvart, így március 19-én a bécsi Udvari Titkos Tanács elhatározta a magyar-horvát ellenzéki mozgalom elfojtását. Március 26-án Zrínyi és

Frangepán Kristóf és Zrínyi Miklós

Frangepán elindították a fölkelést, mire a király fölmentette Zrínyit báni tiszte alól, és március 29-én báni helytartóvá kinevezte Erdődy Miklós grófit. Mint már említettük, a Zrínyi- és az Erdődy-család közötti rivalizálás még a szigetvári hős idejére vezethető vissza. Március 30-án a király hírül adta a horvát népnek, hogy Zrínyi Péter gróf és Frangepán Kristóf Ferenc gróf fölláztak, és fölhívta a horvátokat, hogy maradjanak hívek a királyukhoz.

Április 10-én I. Rákóczi Ferenc elfogatta Sárospatakon az őt felkereső Rüdiger Starhemberg gróf tokaji várparancsnokot, s ezzel kiobbantotta a felső-magyarországi Habsburg-ellenes fölkelést. I. Rákóczi Ferenc éppen megkezdte Tokaj vára ostromát, amikor Zrínyi Péter és Frangepán Ferenc április 13-án Bécsbe utaztak, hogy a királytól bocsánatot kérjenek. Erre a lépésre azt követően szánták el magukat, hogy a Zrínyi gróf által Bécsbe küldött Borkovics Márton zágrábi püspök, majd a bán fia, János Antal válasz nélkül tértek vissza. Négy napi bécsi tartózkodásuk után Zrínyit és Frangepánt I. Lipót parancsára elfogták és bebörtönözték. Zrínyi Péter levélben felszólította I. Rákóczi Ferencet Bécsből, hogy tegye le a fegyvert. Ez időben Paris Spandau báró tábornok csapatai feldúlták a Zrínyiek csáktornyai várkastélyát és az egész Muraközt, és fogságba hurcolták Frangepán (Zrínyi) Katalint és kiskorú leányát. A fölkelők Zrínyi és Frangepán elfogatásának hírére – miután kimaradt Apafi Mihály és az egri pasa által ígért segítség – elhatározták, hogy leteszik a fegyvert. I. Rákóczi Ferenc Munkács várába húzódott. Anyja, Báthori Zsófia júniusban egyezséget kötött nevében Johann Spork generálissal, a császári csapatok parancsnokával. I. Rákóczi Ferenc segítséget ígért a fölkelés felszámolásához, és a Rákóczi-várakba – kivéve Munkácsot – német őrséget fogadtak be. Június végén a Magyar Kancellária az összeesküvésben gyanúsak ellen kihirdette a király elfogatóparancsát. Szeptember 3-án Nádasdy Ferenc gróf országbíró és helytartót Pottendorf várában (Alsó-Ausztria) letartóztatták, várát pedig a katonaság kifosztotta.

A két horvát főúr elleni vizsgálatok 1670.

szeptember 20-án indultak, és 1671. március 30-án értek véget. Az ítéletet 1671. április 25-én mondták ki: felségsértés miatt jobb kezük levágására, fejevesztésre és összes birtokuk elvesztésére ítélték őket. Zrínyi és Frangepán grófok utolsó három napjának történetét Zorzi Marino velencei követ 1671. május 2-án kelt jelentése alapján feldolgozta az egyik legkiválóbb horvát történész, Franjo Rački (Racski Ferenc). Magyar nyelvre Margalits Ede fordította le.

„Április 28-án reggel 8 órakor vallatni kezdték Zrínyi Pétert bűntársairól, és ezt délig folytatták. Zrínyi gróf többször sírva fakadt, és gondosan feljegyezte a

Zrínyi Péter és Katalin búcsúja

hozzá intézett kérdéseket és azokra adott válaszait, mert nem tudta, hogy már elítélték, és nem hitte, hogy az ítélet oly szigorú lesz. Frangepán gróftól 12-től 2-ig hallgatták ki. Nem is sejtette, hogy halálra ítélték, és kérte őket (az ítélet végrehajtására kiküldött biztosokat, Lilienbergi Abele Kristóf kormánytitkárt és dr. Molitort), hogy bocsássák már szabadon, mert egyévi börtönrel már eléggé meglakolt. Ebéd után meglátogatta őket páter Ottó kapucinus gvárdián (Zrínyi Péter gyóntatója), és azt mondta, a királyi kegyelem bizonytalan.

A biztosok délután öt órakor a város három kapuját bezáratták, csak a bécsi kapu maradt nyitva, azután a fegyvertárban két szobát jelöltek ki az elítéltek számára, hova ötven fegyveres átkísérte őket. Abele először Zrínyi grófnak olvasta fel az ítéletet, aki elsápadt, de egy szót sem szólt, mire Ehr kapitány (Bécsújhely katonai parancsnoka) cellájába vezettette. Frangepán gróf szólni akart, de ezt Abele megtiltotta. Négyszeri kérésére, hogy a biztosokkal beszélni akar, ezek fél tizenegykor felkeresték börtönében, hol megsiratta sorsát, fiatalságára és családja érdemeire hivatkozva engedélyt kért, hogy a királytól írásban kegyelmet kérhessen. A biztosok megígérték, hogy kérvényét átveszik, de nincs remény a megkegyelmezésre. Fél tizenkettőkor éjjel átmentek Zrínyi Péterhez, aki nyugodtan fogadta őket, jóindulatukba ajánlotta komornyikját, Taródyt, ő mindenkinek megbocsát, és kész meghalni. Később meggyónt. A két elítélt mellett felváltva 6-6 kapucinus imádkozott.

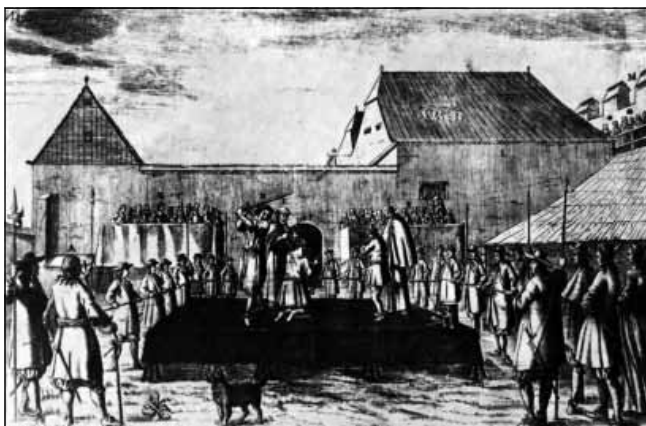
Április 29-én megjelent börtönükben Podesta János titkár, aki összes irataikat elvette. Ezekről Vogten Valentini írnok jegyzőkönyvet vett fel. Nekik adta át Frangepán gróf a királyhoz intézett kegyelmi kérvényét, hol azt is kiemelte, hogy érdemes családjának utolsó sarja. Délelőtt 10 órakor misét hallgattak és megáldoztak. Frangepán Ferenc Kristóf a biztosok kegyébe ajánlotta komornyikját, Venerio Bernardinit, és engedélyt kért, hogy feleségének, Naro Julia örgrófnénak írhasson, Zrínyi Pétertől búcsút vehessen, és hogy legalább kezüket előzetesen ne vágják le. Nejétől, ki ekkor már Velencében volt, megható olasz levélben vett búcsút, bocsánatot kért tőle, és sajnálatát fejezte ki, hogy mit sem adhat neki emlékül, mert mindenét elvették, és semmije sincs. Zrínyi Péter a biztosoknak két cédulát adott át. Az egyikben gyászmiséjéről intézkedik, a másikban fiának egy történelmi becsű pisztolyt és buzogányt hagyományoz, melyek családi ereklyék. A pisztoly Nagy Szulejmáné volt. A biztosok figyelmeztették, hogy semmivel sem rendelkezhetik, mert minden vagyonát elkobozták. Erre Zrínyi gróf csak azt kérte, hogy kezének levágását mellőzzék. Megengedték, hogy egymástól a biztosok, Ehr kapitány és a gyóntató pap jelenlétében elbúcsúzhassanak, de oly nyelven (németül) kell beszélniük, melyet a jelenlevők értenek. Frangepán gróftól bevezették Zrínyi Péterhez, egymástól bocsánatot kértek, erre letérdeltek, megölelték és megcsókolták egymást. Frangepán Ferenc Kristóf így szólt: Isten veled, reménylem, hogy holnap a másvilágon ölelkezünk, több vigasztalással és békeséggel, mint ezen a Földön. Zrínyi Péter este megható horvát levélben búcsúzott el nejétől, ki ekkor már Grácban volt fogoly, leányától, Aurora Veronikától, és fiától, János Antaltól." Ez a levél a horvát lírai költészeti antológiák elhagyhatatlan része. Magyar fordításban így hangzik: *„Édes szívem. Ne keseregy ezen levelemben és ne zúgolódjál az Isten végzése ellen. Holnap tíz órakor fejemet veszik együttesen a te fivéreddel. Mi ma egymástól szívből elbúcsúztunk. Azért szándékozom én mostan tőled is*

ezen levelem által örökre elbúcsúzni, kérve téged, ha valamivel megbántottalak, vagy ellened valamit vétettem volna (amit tudom is, hogy vétettem), hogy bocsáss meg nekem. Dicsőség Istennek, én a halálra jól el vagyok készülve, nem is félek. Bízom a mindenható Istenben, aki engem ezen a világon megalázott, hogy rajtam meg fog könyörölni és én neki könyörögni és őt kérni fogom (kinek színe elé reménylem, hogy holnap eljutok), hogy mi ketten együtt találkozunk az Ő szent trónusa előtt az örök dicsőségben. Már semmi egyéből nem tudok neked írni, sem fiunkról, sem szegénységünkre vonatkozó egyéb elhatározásomról, és mindent Isten akaratára hagytam. Te semmit ne szomorkodjál, mert ennek így kellett lennie.

Újhelyen, életem utolsó napja előtt, április 29-én hét órakor este 1671. esztendőben.

Isten áldjon meg az én leányommal, Aurora Veronikával együtt, gróf Zrínyi Péter.” Kívülről: „Az én legdrágább úrnőmnek, hitvestársamnak, most özvegyemnek, gróf Zrínyi Katalin Anna úrasszonynak”.

Április 30-án reggel a biztosok a város négy kapuját bezárták. Az elítélt grófok reggel hat órakor külön misét hallgattak, és nyolcig

A vesztőhely

imádkoztak. Zrínyi Péter elájult, mert már három nap óta nem evett, de hamar magához tért. Domhoffer György biztos felolvasta neki a királyi rendeletet, hogy ő és utódai a nemesek sorából töröltettek. Zrínyi gróf ez ellen óvást emelt családja részéről, és kérdezte, hogy a jobb kéz levágását mellőzni fogják-e? Erre kivezették a fegyvertár első udvarába, és Pleyer városbíró újból felolvasta neki az ítéletet, halálra ítélték, mert „Dalmáciát, Horvát- és Szlavónországot el akarta szakítani a koronától, maga akart ezeken uralkodni, és ehhez a töröktől is segílyt kért”. Zrínyi Péter a feszülettel a kezében imádkozott. Abele kijelentette, hogy a király április 29-én kelt iratában a jobb kéz levágását elengedte. Zrínyi gróf maga vetette le felsőruháját, és átadta szolgájának, Taródynak, azután maga nyitotta fel ingét, és átadta arannyal hímzett keszkenőjét szolgájának, hogy kösse be a szemét. Félresimította hosszú haját, és fejét lehajtotta a tőkére e szóval: „Uram, a Te kezeidbe ajánlom lelkemet.” Pontban kilenc órakor a hóhér lesújtott kardjával, de az csak a második csapásra ütötte le a fejét, vére bőségesen ömlött végig a lépcsőkön. A gróf testét és fejét ezután letakarták fekete szövettel, majd kivezették a második elítéltet is. Frangepán Kristóf Ferenc bűne, hogy „részt vett a lázadásban és Csolnicshoz 1670. március 9-én írt levelében gyűlöletesen szól a császárról, a német hadseregről és a német nemzetről”. Frangepán gróf a feszülettel a kezében hangosan imádkozott, a vesztőhelyen letérdelt, és itt újból 20 percig latinul imádkozott. Többször

megcsókolta a feszületet. Maga vetkőzött le. A bakó első csapása jobb vállát érte. Frangepán gróf „Jézus Mária” szóval földre bukott, majd felkelt. A bakó a fejét csak a második csapásra vágta le. A nézőközönséget iszony fogta el, és a biztosok az ügyetlen hóhért börtönbe vetették. Holttestüket a bécsújhelyi templomban egy koporsóba helyezve temették el, habár egyes szerzők szerint a főurakat a templom melletti temetőben helyezték el örök nyugalomra. A templom tornya alatti falon a következő latin feliratú tábla található: *„Hoc in tumulo jacent Comes Petrus Zrinyius Banus Croatiae, et Marchio Franciscus Frangepan, ultimus familiae. Qui quia coecus coecum duxit, ambo in foveam occidere.”* A felirat alatt kard látható két halálfejjel és a következő felirattal: *„Discite mortales, casu discite nostro observare fidem Regibus atque Diis. Anno Domini MDCLXXI. Die XXX. aprilis, hora IX.”*

Zrínyi Péter 50, Frangepán Kristóf 28 éves volt. Zrínyi Péter volt a 16. horvát bán a családjából. A Monarchia szétesése után földi maradványaikat átszállították Zágrádba, és ma a sírjuk a zágrábi székesegyházban található *„Örökké él, aki tisztességben hal meg”* (Navik živi ki zgine pošteno) felirattal. Hősi haláluk után kihalt a két család is. 1673. november 16-án Grácban (a Schlossberg börtönben), a legszomorúbb körülmények közt, elméjét elvesztve, meghalt Frangepán (Zrínyi) Katalin grófnő és neves horvát író. Az 1691. augusztus 19-i, Szalánkemén (Szerém vármegye, a hódoltságban) melletti csatában elesett Zrínyi Ádám, Zrínyi Miklós fia. Az említett csatában mintegy 20 ezer áldozat volt, közöttük Köprülü Musztafa nagyvezér is. Zrínyi Péter leányát, Aurora Veronikát, Szmirnbán (Kis-Ázsia) egy zárdába zárták, ahol meg is halt. A zágrábi zárdában halt meg 1700-ban Judita Petronella. Fiát, János Antalt nevével megfosztották és Gnade név alatt besorozták katonának, majd azzal a váddal, hogy lázadást tervez, börtönbe zárták, ahol hosszú évekig tartott szenvedése során megnémult, majd 1703. november 11-én meghalt. Ugyanebben az évben meghalt Zrínyi Ilona is. Ezzel kihalt a Zrínyi-család.

A Frangepán-család férfiága kihalt Frangepán Ferenc Kristóffal, a női ág nővérével, Frangepán (Zrínyi) Katalinnal, illetve leányával, Zrínyi Ilonával.

A két legjelentősebb horvát család története nemzeti tragédiának számított, hiszen a horvátoknál 1671 után már nem volt olyan befolyásos főúri család, amely az egész országban jelentős tényező lett volna, és amely képviselni tudta volna Horvátország érdekeit. Így az udvar kedvétől függött a horvátok alkotmányjogi helyzete, amely kisebb engedélyekkel függővé tette a horvátokat. Ugyanakkor elvesztek a Zrínyiek és Frangepánok hatalmas birtokai is, mert átszálltak a bécsi udvarra. A katonai

A két kivégzett hős mellékszobra a zágrábi székesegyházban, *Örökké él, aki becsületesen hal meg* felirattal¹⁶

határóvvidéki hatalmaskodások és az elszegényedett nemesség befolyásolták Horvát-Szlavonország államjogi helyzetét is.

1687 után azonban felszabadult Magyarország és Horvátország legnagyobb területe. A fényes győzelmeket I. Lipót arra használta ki, hogy az október 18-i pozsonyi országgyűlésen a Habsburgok fiági örökösödésének törvénybe iktatása fejében megígérje az ország alkotmányának visszaállítását. November 7-én a főrendek kezdeményezésére az országgyűlés alsótáblája elfogadta a magyar (és horvát) trónnak az uralkodó fiági leszármazottaira korlátozott, örökösödés útján történő betöltését, az elsőszülöttségi leszármazás rendjében. A törvénycíkket 1688. január 25-én szentesítette.

Irodalom

Čulinović, Ferdo, *Državnopravna historija jugoslavenskih naroda*, Zagreb, 1954, 38–39.

Franjo Rački, *Ban Petar Zrinski i knez Frane Krsto Frankopan na stratištu*, Vienac Zágráb, 1871, III. kötet, 17. sz. A magyar fordítást lásd: Margalits Ede, *Horvát történelmi repertórium*, II. kötet, Budapest, 1902, 580–582.

Heka László, *A magyar-horvát államközösség alkotmány- és jogtörténete*, Bába Kiadó, Szeged, 2004, 67–69.

Heka László, *Bevezetés a kroatiztikába*, A Pólay Elemér Alapítvány Tanszegédletei, Szeged, 2010, 298.

Heka László, *Horvát alkotmány- és jogtörténet, I. rész, 1848-ig*, 194–204.

Heka László, *Horvátország kulturális és művészettörténete*, Bába Kiadó, Szeged, 2004, 107–116.

Heka László, *Propast roda Zrinsko-Frankopanskoga*, I–II. rész, Hrvatski glasnik, Budapest–Magykanizsa, 1996, 19. sz. 5. és 20. sz. 14. V. ö. Heka László, *Urota Zrinsko-Frankopanska*, Hrvatski glasnik, Budapest–Magykanizsa, I–II. rész, 1999, 17. sz. 6. és 18. sz. 5.

Jaroslav Šidak, *Nekoliko hrvatskih pisama iz kruga oko Petra Zrinskoga*, Zrinsko-frankopanski broj časopisa Kaj, 1971, br. 9, str. 21–23.

Magyar törvénytár (Corpus Juris Hungarici) 1657–1740. évi törvénycikkek, I. Lipót 1687. évi decretuma, 335, 337., Budapest, 1900

Margalits Ede, *Horvát történelmi repertórium*, Budapest, 1900, I. kötet, 88.

Oton Iveković (1897), *Oproštaj Katarine i Petra Zrinskog u Čakovcu 1670. godine*, forrás: <http://krk.fcpages.com/hr/pov/urota.html>

